

steld worden, en wie de ledenlijsten van de genoemde instituten of verenigingen nagaat, zal daaronder tal van namen van bestaande Christenen vinden. Er is nu eenmaal een neutraal terrein, waarop samenwerking tussen Christenen en niet-Christenen mogelijk is. Alleen wanneer het doel van zulk een vereniging, of de arbeid door haar verricht, bestaat in strijd zou komen met den eisch, dien het Christelijke beginsel ons stelt, zou het een Christen niet geoorloofd wezen, daarvan lid te wezen.

Op zich zelf is daarom het lidmaatschap van een niet-Christelijke zang- of muziekvereniging niet ongeoorloofd te achten. Maar wel schuilt er in dit lidmaatschap een gevaar. Vooreerst, dat vooral onze jonge mannen en meisjes daardoor in aanraking komen met een geheel anderen kring en levensopvatting, die allicht schadelijk kan werken. Ook bij onze sportverenigingen merkt dit men maar al te droef. En ten tweede worden door zulk een niet-Christelijke zang- of muziekvereniging allicht liederen gezongen of muziekstukken uitgevoerd, die een bepaald wereldsch karakter dragen en waaraan een Christen zijne medewerking niet mag verleenen. In het algemeen is het daarom veel beter, dat onze Christen jonge mannen en meisjes zich aansluiten bij een Christelijke vereniging, waar het intieme verkeer, waartoe zulk een vereniging leidt, geen gevaar oplevert, en waar men ook zeker kan zijn, dat geen liederen worden gezongen of muziekstukken, uitgevoerd, die een onchristelijk stempel dragen.

Bestaat zulk een Christelijke vereniging op de plaats waar men woont, echter niet, en is er ook geen mogelijkheid zulk een op te richten, dan staat de zaak wel eenigszins anders. Alles hangt er dan van af, welke liederen in zulk een niet-Christelijke zangvereniging of welke muziekstukken in zulk een niet-Christelijke muziekvereniging worden uitgevoerd of gezongen. Kan men niet zeggen, dat de liederen of muziekstukken bepaald een onchristelijk karakter dragen, dan kan de medewerking daaraan voor een Christen ook geen zonde worden geacht. Al zouden we met het oog op de gevaren, waarop we boven zeiken, niet gaarne iemand aanraden lid van zulk een niet-Christelijke of liever gezegd neutrale vereniging te worden, toch kan niet gezegd, dat wie zulks doet een ongeoorloofde daad begaat, of zondigt. Zonde is toch altoos een ingaan tegen een gebod Gods, en een gebod Gods dat dit verbiedt, hebben we niet.

Dr. H. H. K.

Kootwijk's Scholen

In hartelijken dank ontvangen onderlett. G. M. B. te 's Hage 7 3; van de familie S. H. te H. 1250; van mevr. de wed. H. U. D. te Z. 10; van T. K. te Broek op Langendijk 2.50. Dringend verzoeken wij onze scholen te willen steunen.

Leestafel.

1. D. WOUTERS, NEERLANDIA. LETTERKUNDIG LEERBOEK VOOR GYMNASIA, H. B. S., KWEK-EN-NORMAALSCHOLEN. Uitgegeven door de N. V. Erven P. Noordhoff's Boekhandel en Uitgeverij. Oude Boteringstraat 12, Groningen.

Uit dit werk NEERLANDIA ontvingen wij twee keurig gebonden delen van de HISTORISCHE LECTUUR en als, Slotbundel, een niet minder keurig gebonden deel: LITTERATUURVERZICHT, WOORDKUNST EN POETICA MET BLOEMLEZING.

Eerst over de twee deelen: HISTORISCHE LECTUUR uit NEERLANDIA, wier ondertitel is: HISTORIE ONZER LANDEN BIJ DE ZEE en waarbij ISINGH, tusschen den tekst, een aantal fraaie teekeningen gaf.

In zijn ISINGH schrijft de heer WOUTERS, dat zijn doel met dit werk is nationaliteitsbesef en vaderlandsliefde bij de lezers te vorderen, door liefde bij hen te wekken voor onze volkshistorie. »Data, zoo zegt hij, »de groote massa van ons volk — ook het meer ontwikkelde deel — zijn historie niet lief heeft, ligt voor een groot deel aan de verkeerde methodes en de examens.»

In die methodes waardoor in beknopte vorm en dotten stijl, een overvloed van feiten, namen, data en beschouwingen worden bijgebracht, doch waarbij dan »het hooffd tamelijk vol, het hart ledig blijft, wil hij alvast probeeren met zijn boek wat verandering te brengen. En dat niet zozeer om de, bij die methodes gebruikte, leerboeken te vervrijden, dan wel om waar deze leerboeken missen de kleur van het dramatische gebeuren, of den lach van het comisch bedrijf, dat in grotere werken en aparte studies gestalte geeft aan al dat schimmig gedoe met het »verre verleden, de lezende dezer leerboeken aan te vallen.

Daartoe geeft WOUTERS dan in dit zijn boek: HISTORIE ONZER LAAG LANDEN BIJ DE ZEE een BLOEMLEZING uit de »grootere werken en aparte studies». Uit grotere werken en aparte studies van auteurs, wier namen ik hier niet alle kan noemen, maar ik toch niet overveulen wil laten de namen van CATS, BILDERDIJK, GROEN VAN PRINSTERER, DA COSTA, DE A. KUYPER, DR. L. H. WAGENAAR, DR. J. V. D. VALK, JOHANNABRUEVOORT, MR. A. VERKOUTEREN, H. H. BARBER.

Tot mijn verwondering zie ik daaronder echter den naam van onzen Dr. JOH. C. BREEN, uit wiens grotere en kleinere monographien voor deze BLOEMLEZING zeker ook wel iets te garen ware geweest.

Van de twee deelen, die een doorlopend geheel vormen, begint het EERSTE met een stuk uit Dr. J. J. DIERCKHOF's vertaling van de BELIA GALICO, onder den titel CAESAR OVER DE GRIMMAREN en eindigt met een stuk uit Prof. DR. G. KALFF's VAN ZEEVARENDE LUYDEN EN ZEE-POETEN, onder den titel: OP DEN ZEEBOVER KLAAS COMPAN 1587. NA 1655. Het tweede deel oepent met DE STATEN-GENEEL UIT H. H. BARBER'S ONZE KERKEN en sluit met DA COSTA's: »Zij zullen het niet hebben».

De teekeningen van ISINGH zijn, blijkens de AANTEKENINGEN BIJ DE PLATEN, die hij zelf aan het einde van ieder deel geeft, na een gezette voorstudie van historische gegevens bedacht en, zoals wij dat van hem gewoon zijn, artistiek uitgevoerd.

De heer WOUTERS wil met dit zijn boek, met deze BLOEMLEZING, tegemoet komen aan den wensch van velen: iets te hebben, dat de

jongelui in zijn geheel kunnen lezen, dat naast de »rijgheden» van oorzaak en gevolg uit de leerboeken, ook geeft het ernstige, het leuke het typisch gedocumenteerde.

Mij dankt, dat in de HISTORIE ONZER LAAG LANDEN BIJ DE ZEE, dat zijn willen ook tot uitvoering is gekomen.

En nu nog, wat ik met niet minder sympathie voor WOUTERS publicatie doe, over NEERLANDIA's slotbundel.

Met dit boek van niet minder dan 764 bladzijden zijn wij op het gebied der belletrie.

Het opent met een 8 pagina's Vooraf van WOUTERS.

Ook hier neemt hij tegenover het, met het oog op de examens gegeven onderwijs in onze literatuur, geen blad voor zijn mond.

»Er wordt,» zoo schrijft hij, »bij zulk onderwijs veel wetenschappelijk te voorschijn gebracht, maar het is los van de schoonheid, die in de literatuur toch hoofdzakelijk moet zijn.»

En met allen eerbied voor het parafrazeeren, ontleden, synoniem-uitleggen, spreekwoorden-verklaren en de burgerlijke stand-wetenschap op het stuk onzer dichters, acht hij het maar voren brengen van het esthetische bij de literatuurstudie toch eenen eisch.

Daarom dit boek.

Dit boek, hetwelk in het Vooraf ook een breede lijst van werken geeft, die bij de studie onzer taal en letteren zijn te raadplegen en zooals de hierboven afgeschreven titel aanwijst, drieledig is.

Eerst vindt men er een en ander over Litteratuur in het algemeen en een OVERZICHT VAN ONZE LITTERATUUR-ONDERDEELINGEN.

Wat het eerste betreft, herinnert hier WOUTERS aan het woord van Prof. Dr. JAN-TE WINKEL, dat voor den beoefenaar der literatuur, Geschiedenis, dat bij uitstek historisch vak, de wettende esthetische toestanden en de daarvan getuigende kunstwerken in hun wording en te voorschijn treding de hoofdzakelijke zijn,» en hij schrijft dan een hartig woord over een dit esthetisch-element-missend-onderwijs.

Volgt, onder een elftal opschriften, een simmelijk, maar duidelijk overzicht van onze literatuur en wel van: Oud-nederlandsche en Middelnederlandsche Letteren, van Renaissance en Hervorming; »De Gouden Eeuw» en van Achteruitgang en Verfransching; van Revolutie en Vernieuwing, van den Gids-ijnd en de Jongste Letteren tot heden, terwijl onder de drie laatste opschriften achtereenvolgens aan: Vlaanderen, Zuid-Afrika en Heden en Toekomst wordt gehandeld.

Een tweede rubriek p. 95—149 bevat, onder het opschrift WOORDKUNST, een drietal lezenswaardige opstellen over: INZICHT, PLASTIEK en TECHNIEK.

Eindelijk, al hoofdstuk, op p. 149—156, de BLOEMLEZING, waarin de heer WOUTERS uit ieder der zoo straks genoemde 3 perioden onzer letterkunde en ook uit die van Vlaanderen en Zuid-Afrika, met gelukkigen greep zoo pruis als poeziestukken gaarde.

Het boek is door ISINGH verlicht met tal van Facsimiles in kleur en met Reproducties van tekeningen en portretten.

Deze Slotbundel der Serie NEERLANDIA-boeken van WOUTERS wil mij voorkomen bewondering en liefde te kunnen verwekken van onzen taal- en letterschat en daardoor ook ons nationaliteitsgevoel en vaderlandsliefde te kunnen sterken.

Met den wensch van den heer WOUTERS, dat dit werk in de hoogste klassen van Kweek- en Normaalscholen, en op Christelijke Gymnasia en H. B. S. den leerlingen in handen zal worden gegeven, kan ik mij dan ook ten volle verheugen. Dan, ik kan mij ook nog anders onder ons christelijke publiek denken, voor wie de lering van dit werkje mij lang niet ongewenscht toechtstelt.

2. TEK HERDENKEN DER HERVORMING 1517—1917. J. H. KOK, 1917. Kampen.

Onder dezen hoofdtitel zijn thans de twee academische redevoeringen in druk verschenen, welke, door de professoren H. BAYNICK en H. H. KUYPER, op den Hervormingsdag, in de publieke zitting van den Senaat der VRIJE UNIVERSITEIT zijn uitgesproken. Niet weinigen onder het talrijk gehoor, dat toen onder de machtige bekoring van dat gesproken woord was zult, nu het in druk is vorgelegd, het nog eens willen lezen en overdenken. Maar ook wie het voorrecht niet hebben gehad op 31 October j.l. in het »Gebouw van den Werkenenden Stand» tegenwoordig te zijn, kunnen nu van Dr. BAYNICK's De HERVORMING en ons NATIONALE LEVEN en van Dr. H. H. KUYPER's De BETREKINGEN DER REFORMATIE VOOR DE KERK, nog genieten.

Deze twee magistrale stukken, zoo dat van den Dogmaticus als dat van den Kerkhistoricus onzer Hoogeschool, hebben een blijvende waarde. 3. STROMEN DES TIJDS. Uitgegeven door G. J. A. Ruyt te Utrecht. Met het November Nr. opende dit Maandchrift voor CHRISTENDOM EN CULTUUR op waardige wijze zijn zeventien jaargang.

Het Nr. begint met een artikel over den wereldkrijg, onder het opschrift: SLUIT DE ONDERDELEN van niemand minder dan den oud-Minister COLIJN. Meij. L. E. geeft er een novelle. Dr. BAYNICK, die zich door zijn jongste publicaties ook specialist op het gebied der jaeragogeniek toont, schrijft er over KLASSEER OPLEIDING. Dr. DE MOOR over SIGFRID KARY-ELERT, een compositist van orgelmusiek, en een andere predikant literatuur, J. JAC. TIMONEN levert een studie over den franschen auteur JEAN CHRISTOPHE. Aan het slot de Leestafel.

4. VAN SCHEURKALENDERS VOOR 1918.

Bij die welke wij reeds ontvingen zijn er nog vier bijgekomen.

De Firma P. P. D. HUY te Middelburg zond den Kalender met Premieboek van het GERER. TRACTAAT-ONTOEGENAF. FILIPPUS. En Kalender en Premieboek staan in het teken van de groote Nationale Synode van Dordrecht, van 13 November 1618 tot 29 Mei 1619 gehouden.

Bij den kalender komt dit al terontziet met het van tekening en kleur bijzonder gelukkig schild. Bovendien een fraaie beelding van de gedachte, die in het Schriftwoord: Ps. 119: 105 ligt, en als antithese met de ARMINIAR aan weerskanten van de beelding: Efeze 2: 8 en 9: »Sola Gratia» en »et gelooft een GAVE.» Aan weerskanten van het Blok, wederom de Antithese: »Calvinisme en Remonstrantisme» in de beelding van de Schriftgedachte Luc. 8: 11 eenzijdig en anderzijds Matth. 13: 23b: »het onkruid zaaien onder de tarwe.»

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken-van Dordt-stand uit. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

De Firma OOSTERBAAN EN LE CONTRE te

Goos komt ook ditmaal weer uit met haar twee Scheurkalenders: DE OLYMPIET ONZE KLEINE VERTOEGENAF EN WANT HET IS ONZE VAEDE Het Schild van den een: Een bruisende zee met op een rotssteen de JESUS-naam, spreekt u toe en passend zijn daarbij de Schriftwoorden 1 Cor. X: 4 en Ps. 62: 3 — dat 42: 3 is een drukfoutje — van Steenrots en Rotssteen. Het bloemen-schild van den ander is wel eenvoudig, maar doet toch vriendelijk aan. Het BINNENWERK, van beide Kalenders hetzelfde, is, zoo wat tekent, een verklaring en achterzijde der blaadjes betreft, met zorg bewerkt.

De vierde ons toegezonden is de GEILLUSTREERDE CHRISTELIJKE SCHEURKALENDER VAN J. H. VOORHOEF, DAN HAAG. Sterklijk Schild met de afbeelding van den »BARKHARTIGEN SAMARITAAN». Blaafjes met aan den voorkant tekst, zonder toelichting, en nu dan een versje en aan den achterkant lezenswaardig mengelwerk. Tusschen de blaafjes mooi geteekende plaatjes van Bijbelsche onderwerpen. Als Premie het treffend schoone boekje DE PASTORIE VAN GRAUW-BEEK, door P. N. MADSEN. G.

Uit de Pers.

Gaarne nemen we hier over den brief, dien Dr. Van Andel aan de leden van de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland zond:

SOLO, 31-Juli 1917.

Aan de Leden der Gereformeerde Kerken van Noord-Holland.

Ziet geachte Broeders en Zusters,

De Kerkraad der Zendingse Kerk van Amsterdam heeft mij medegedeeld, dat aan het Zendingswerk te Solo geen verdere uitbreiding gegeven kan worden, die tot een verdere uitbreiding van het werk leidt. Dit bericht heeft ons ontroerd. En waar deze mededeling namens alle Gereformeerde Kerken van Noord-Holland en dus ook namens U gedaan is, kon ik U den grooten nood van ons zendingveld bekend maken. Ik meen geen beter antwoord te kunnen geven dan het openleggen van de behoeften van ons zendingveld voor U allen. Ik weet wel, dat Gij die behoeften op het hart draagt; ik weet, dat Uw liefde reeds roept, en dat we voor Uw gebelken overaardigheid den Heere mogen danken. Maar wellicht staat de nood van Solo U niet in volle gestalte voor oogen; ik vrees, dat U U geregeld te weinig op de hoogte gehouden hebt aan den heerlijken voortgang van het werk, zoodat de groeiende behoefte van Solo niet genoegzaam Uw liefde en overaardigheid heeft doen groeien. Ik vraag nu af, of het wel mogelijk geweest zou zijn, dat er zulk een groot tekort in de kas kwam, m. a. w. of het wel mogelijk geweest zou zijn, dat Uw geven zo ver achterbleef bij de behoeften, indien ik U beoorlijk op de hoogte gehouden had van den geregelde, gezegende groei van ons werk. Dan immers zou Uw bijdragscheeds steeds groter geworden zijn; Uw liefde zou meegerooide zijn en ik vermoed, dat Uw groeiende dankbaarheid jegens den Heere roofoel middeel zou voortgebracht hebben, dat er geen nood, geen gebrek, op den zendingssakker ware ontstaan.

De mededeeling van Amsterdam en van U, het verbod van verdere uitbreiding, die geldt ook, brengt nood, gebrek, op den zendingssakker. Er zal honger, geestelijke honger ontstaan, die niet verzaagd kan worden. Het licht dat met drie voorbeelden uit de praktijk der laatste twee dagen toe, liet treft wel bijzonder, dat deze sprekende voorbeelden juist vielen in de dagen, waarin de brief van Amsterdam kwam.

Gisteren werd ons overgebracht het verzoek om nader onderricht in den Christelijken godsdienst van een man uit Batoreto, een dorp, twee dagen van Solo, ver in het Zuideregebergte. Hij had zich bereid verklaard, ook anderen in zijn huis te noodigen om dat onderricht bij te wonen. Indien ik een helper daarheen zend, heeft hij leen en terug vier dagen te reizen. Al zend ik hem slechts vier per maand, dan is hij daarmee een week kwijt. Zijn een tocht kost aan reiskosten en loon op zijn voordeel tien gulden. Mag ik aan dit verzoek voldoen, broeders en Zusters in Noord-Holland? Of moet ik dien man laten weten: we kunnen U niet helpen, want er is in Noord-Holland geen geld om aan U en Uw dorpsgenooten den weg naar den hemel te wijzen?

Eergisteren kwam het verzoek, een helper te zenden naar een dorp in het oostelijk deel van Solo, een uur gaans voorbij Karang-Pandan (dat reeds 27 kilometer ten Oosten van Solo ligt en niet met een publiek vervoermiddel te bereiken is). De mededeeling was er bij, dat meerdere dan naar onderwijs verlangden. De reis naar Karang-Pandan kost op goedkope Javanenmanier een rijksdaalder. Al gaat nu de helper de andere zes uur te voet langs de bergwegen, dan kost de reis toch heen en terug met zijn loon voor een week weer tien gulden. En gaat hij maar eenmaal per maand, deze uitbreiding van werk kost dan toch tien gulden per maand. Mag ik weigeren? Mag ik zeggen: te is geen geld om aan de menschen van dat dorp den weg naar den hemel te wijzen?

In Karang-Pandan woont een ijverig Christen, een Chinees. Hij is de eersteeling van Karang-Pandan, gewonnen door de Bijbelcolportage. Eergisteren vroeg hij, of ik niet eens een colporteur naar Karang-Pandan kon zenden; dan zou hij met hem samen in de naburige dorpen het Evangelie gaan verkondigen. Die Christen-chinees krijgt dan alleen vergoeding van zijn onkosten. Maar zo'n colportage-tocht brengt toch licht tien gulden aan onkosten mee. En als er dan door Gods goedheid belangstelling in die dorpen ontwakent, dan moet eerst komen reeds de groote kosten voor geregeld onderricht. Moet ik den iver van onzen Chineeschen broeder naar temperen, en zeggen: er is geen geld om aan de zaligheid van de menschen in uw strek te arbeiden?

Ik stel U deze vragen, al meen ik Uw antwoord wel te weten. Ik ken gelukkig vele Broeders en Zusters in Noord-Holland, zelfs zeer vele. In deze maand ontving ik nog een treffend blijk van groote liefde tot ons werk in een gift van 1630. Deze gift was bestemd voor een nieuwen post. Heden verhuist een helper naar onzen nieuwen post Pedan. Daar wordt een der drie grootste weekmarkten van de Vorstlanden gehouden. Vele duizenden uit het Zuidland van Solo komen daar iederen markt-dag, d. i. om de vijf dagen. Mijn hart is vervuld met zorg over de mogelijkheid, dat er in het mogelijk herbarbar Zuidland belangstelling zal ontwakent, en dat er om geregeld onderwijs zal worden gevraagd.

Als ik mij niet ten eenemaal vergis in Uw liefde tot ons werk, dan kan ik zelf wel Uw antwoord geven op mijn vragen. Indien ik in dergelijke gevallen als ik boven noemde zou antwoorden: »de Gereformeerden in Noord-Holland hebben het geld niet om in uw geestelijken nood te voorzien,» en indien ik dit later aan U zou mededeelen, o, ik ben overtuigd, dat Gij tot mij zoudt zeggen: »gij hebt ons miskend, gij hebt onze liefde onderschat, gij hebt ons beschamaad gemaakt voor God en onzen Heiland en voor Zijn Engelen, want wij hebben liefde genoeg en als het meest ook geld genoeg om aan die heilbegeerten den weg des levens te doen wijzen;» ons verlangen naar hun zaligheid is groot genoeg om ons bereid te maken de kosten van het Evangelie-werk te dragen.

Vooruit ik durf besluiten, verzoeken van zoekende zielen af te wijzen, wil ik eerst het duidelijke antwoord van U hebben, dat Gij dit van mij verlangt. Al zou de teleurstelling voor mij ook groot zijn, ik wil eerst in klare woorden van U hooten, dat ik me in Uw liefde en overaardigheid vergist heb. En ik vertrouw, dat Uw antwoord, vol geloof en liefde, zal zijn: »predik het Evangelie aan allen, die het willen hooren».

Ik begrijp heel goed, Broeders en Zusters, dat de moeilijke levensomstandigheden in Holland de zendingssakje hebben doen kwijnen. Het is

blijk, dat ook wij hier in Indië ons met verhoogden iver inspannen om de kosten te helpen dragen. Ik heb alomteer een vergadering uitgeschreven van de vijf Gereformeerde gezinnen en personen in Solo om dezen geldelijken nood te bespreken; een hun-er, die geregeld 20. der maand bijdraagt, beoefde een extra-gift van 100.—; een ander verhoogde zijn maandelijksche bijdrage van tien tot vijf en twintig gulden. De anderen drie zullen in die richting wel volgen.

Op de eerstvolgende vergadering der Inlandse Christenen hoop ik den nood van ons werk te bespreken. De Javaansche en Chinese Christenen dragen reeds mild bij; ik zal ze vragen nog milder bij te dragen, en ik twijfel niet, of dit verzoek zal een gunstig gehoor vinden.

Aan broeders en zusters huiten Solo hoop ik ook hulp te vragen, en ben daarmee reeds begonnen. Er is in Indië veel liefde voor de Zending, en Solo doet in die liefde niet in de laatste plaats. Er zijn reeds drie Broeders huiten Solo, die elk een colporteur onderhouden en daartoe elk 180 per jaar bijdragen. Blijkt daarin niet een verrassende mildheid? De Christenen in Indië staan bij die in Holland zeker niet achter in liefde tot de Zending. Er zullen hier nog wel meerderen zijn, die in dezelfde gulle milde mate onzen nood zullen helpen verlichten.

Maar onder de Christenen, wier hulp ik verwacht, staat Gij toch op de eerste plaats. Gij hebt van oude jaren liefde voor Solo gekoesterd en herhaaldelijk tevergeefs om opening voor de Zending gevraagd. Groot was Uw vreugde, toen Solo voor het Evangelie werd opengesteld. Ook de Kerken van Zeeland begeerden Solo als zendingsterrein, maar aan U werd het toegewezen om Uw oude banden aan Solo. Gij hebt onder biddend ofien de veranwoordelijkheid voor het werk op U genomen. Gij hebt mij uitgedaagd en beloofd de geldelijke lasten te dragen. En Gij hebt uw werk steeds zo mild gestuurd en zo veel liefde daaraan gevoeld, dat ik nog veel meer van U durf verwachten.

In 1918 zullen, zoo de Heere wil, in Solo zenden: een helpers tot den Dienst des Woords, terhal drie op de School van Dr. Bakker zijn; elf Javaansche onderwijzers; negen colporteurs en een bezoeker; één jonge man, die de krankkamer verzorgt. Tereamen 31 werkrachten. En telkens komen aan alle kanten krachten tekort. Zóó zijt gelyk ons de Heere. Hij opent de deuren en de harten, en geeft meer gelegenheden dan wij met inspanning aller krachten kunnen waarmaken. Naar het groeiend aantal gelegenheden moet ik aantal helpers zucht ontbreiden. Hun werk kost veel, kost veel jaar tot jaar meer. Zullen we nu klagen over den tegen, waarom we geboden hebben? Een Christen klagt toch niet over de verhooring van zijn gebed?

Indien ons een ramp overkwam, gelijk herhaaldelijk Soemba trof, zouden Uw gaven ongetwijfeld milden vloeren. En nu ons een regen overkomt, zullen te immers niet achterwege blijven? Wie de geldelijke gevolgen van Gods beproevingen gewillig zou dragen, zal de geldelijke gevolgen van Gods zegeningen gewillig dragen. Zelfs met blijdschap.

Het is te verwachten, dat de verzoeken om nader onderricht steeds groter in aantal zullen worden. Er zijn te Solo in vijf jaar tijds 80000 bijbeldeelen en andere Christelijke boeken verkocht. Maar hoe worden 1000 exemplaren van het Christelijke Javanisch maandelijks verspreid. Die maandelijks beginnen vrucht te dragen. Telkens komt van hier en daar, soms van moeilijk bereikbare plaatsen, het verzoek om onderwijs. Voor het Evangelie is geen plaats te ongelogen, geen reis te ver of te kostbaar. De zaligheid is meer waard dan het beetje geld, dat het onderwijs in den weg ter zaligheid kost. Trouwens, de landman zaait niet om den oogst op den akker te laten verrotten; vooral niet een zoo kostbare oogst als die des Evangelies.

Ik wet niet, of de zendingse Kerk te Amsterdam U zal vragen een extra collecte om het groot tekort te dekken, en tevens een verhoging van Uw geregelde bijdrage om den groei van het werk geldelijk bij te houden. Ik heb eenige hoop, dat Uw liefde U dringen zal om deze dingen omgevraagd te doen.

Zulk een uiting van Uw liefde aan voortreker een bijzondere zegen zijn voor de zendingse Kerk en voor ons; zij zou ook een bijzondere zegen zijn voor allen in Solo, die door Uw meerdere inspanning den Heere Jesus als hun Zaligmaker zullen leeren kennen; en ik denk, dat zulk een uiting van Uw liefde ook een bijzondere zegen zou zijn voor Uzeelen, voor Uw eigen geestelijk leven, omdat de werkzaamheid der liefde de liefde groter en sterker en heerlijker maakt.

Hoogachtend, na hartelijke groeten,

Uw dienstw. broeder, H. A. VAN ANDEL.

Officiële Berichten.

Kort verslag van de vergadering der Classis Breukelen, gehouden 1 Nov. 1917.

bij hen blijven en dan met hen terugreizen tot de Kaap. Zoo was alles bepaald. Wat er van kwam zal de tijd leeren.

Na een hartelijk afscheid van pleegouders en vrienden, aanvaardde ik de reis. Ons logies was zeer geriefelijk ja weelderig ingericht. Ik verbeelde mij dat ik een aangename reis zou hebben, maar hierin bedroog ik mij eenigzins.

Toen ik namelijk een dag in zee was, begon ik mij plotseling mijn eerste groote zeereis te herinneren, die zoo schrikkelijk voor velen geëindigd was. Eenklaps bedacht ik, hoe het wel meer los. 't Was alsof een donkere wolk boven mij zweefde en ik niet vroolijk kon zijn. De gehele reis door bleef het zoo. Ik dacht steeds aan mijn vorige groote zeereis, en toen er een storm opstak, meende ik vast en zeker dat ik weer schipbreuk zou lijden. Daarbij kwamen nu weer allerlei gedachten aan mijn ouders en mijn vroeger leven op, die mij natuurlijk ook al niet vroolijk stonden. Zoo verlieten de dagen vrij eentonig daar ik in niets belangstelde. Mijn heer en mevrouw deden wat zij konden om mij op te vroolijken. Veel was dit echter niet, wijl mijn heer niet tegen het slingeren van het schip kon en zijn vrouw herhaaldelijk aan zeeziekte leed. Er waren nog meer reizigers aan boord, maar onze omgang met hen bestond hoofdzakelijk in wat plichtplegingen en groeten. Het kwam mij voor dat de heer Jansens opzettelijk vermeed met zijn medereizigers in nader aanraking te komen. Wat zijn vrouw betreft, nu zij wegens haar ongesteldheid maar zelden met haar mooie kleeren en opschik pronken kon, bleef ze liefst maar schuilen. Alleen van den scheepsdokter kreeg zij elken dag trouw bezoek.

Wij waren, geloof ik, alle drie hartelijk bij toen eindelijk het land in zicht kwam, en wij langs de Javaansche kust naar Batavia voeren. Daar gingen we van boord.

Ik had mij van Java veel voorgesteld. Kort te voren had ik een schoon vers gelezen, dat aldus begon:

O Java grootvorstin der landen,
Die als niet saamgevochten handen
Zich sling'len over d'Oceaan,
Die met hun bosch en kruidwaranden
Der zee een kraus om 't voorhoofd slaan.
Verder heet het nog:
O vruchtbare en rijkgezegnede oorden,
Welk zoon van 't kil en neev'ig Noorden
Schoon hij die hark 't en Hollands vlag
Niet naar uw reede volgen mag.

Noch onder palm of pisangloover
Uw middagloed ontschillen kon,
Brenge niet verrukt zijn groet u over,
O land der kleuren, land der zon.
Als Nederlands rijkste welvaartsbron.

Dat Java en Indië ook nog meer bezitten
dan enkel wat het oog streelt, wist ik ook uit
het vers, dat de landen van onze Oost beschrijft
als streken:

Waar 't bamboesriet uit forsche schalmen
Zijn mastbosch bouwt, en kokospalmen
Met suikerplant en Mokka's oof
Door 't keerkingsvaar wordt rijp gestoofd
Met al die heerlijkheid zou ik nu kennis maken.
Was het wonder, dat mijn hart sneller klopte,
en ik allerlei groote verwachtingen had?

HOOGHEIRK.

*) Een naar Indië varende schip.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Vlissingen, Dr. G. Keiser, te Tiel. — Heemstede, H. Brouwer H.M.m. te Schoonduijk. — Leeuwarden, G. R. Kuyper, te Alblasdendam. — Zwammerdam, J. P. Klaarhamer, te Wommels. — Giessen-Oudekerk en Giessen-Nieuwkerk, H. Brouwer H.M.m. te Schoonduijk.

AANGENOMEN: Dr. Bilt (U.), Dr. J. Hania, te Steenwijk. — Den Ham (Ov.), H. v. d. Zanden, te Harmelen. — Hendrik-Ido-Ambacht, M. M. Huijs, te Oud-Loosdrecht.

BEIDANK: Stilleland, G. W. Akkerhuis, te Steenwijk. — Witmarsum, J. Douma, te Ambt-Vollenhove (B). — Ter Aar, J. H. A. Bosch, te Andel. — Baardland en Koudekerke (Z.), M. M. Huijs, te Oud-Loosdrecht.

Krommenie. Een 25-jarig ambtsjubileum! Dat voorrecht viel Da. A. P. Lanting van Krommenie ten deel en dat felt ging niet onopgemerkt voorbij, maar met de gemeente te samen gekomen werd door hem een gedachtenrede uitgesproken naar aanleiding van 1 Tim. 1:12. „En ik dank Hem, Die mij bekrachtigd heeft, n.l. Christus Jezus, mijn Heere, dat Hij mij getrouw geacht heeft, mij in de bediening gesteld hebbende.

Hoofdzakelijk werd stil gestaan bij den dank van Paulus voor de hem toebedroefde bediening en de hem verleende bekrachtiging. Op keurige wijze werd dit Schriftwoord verklaard, waarbij spreker de vrijheid nam die woorden ook tot de zijne te maken. God had Hem in de bediening gesteld en hem krachten daarvoor verleend. De Heere was hem nabij geweest en goed, dit getuigde zijn arbeid in Truummarum, Gameren, Andel, Oud-Loosdrecht, Tholen en thans te Krommenie. Ziende op dat alles, paste hem die danktoon. Hij was gestuurd in zijn arbeid, Christus had hem bekrachtigd en daarom dan ook hem alleen de eer.

Namens Krommenie's Kerkeraad werden door een der onderlinges woorden van dank en gelukwensch gesproken, de classis Haamstede en de kerk van Zaandam boden hem bij monde van Da. Breukelaar hunne beste wenschen aan, afgevaardigden van Oud-Loosdrecht en Tholen herdrachten zijn gezegenden arbeid in hun midden. Wormerveer's kerk bracht hem dank voor zijn arbeid als consulente, terwijl Da. Boeyenga van Zaandijk namens de Geref. Kerken te Koog-Zaandijk en Warmer e eenens hem gelukwenschte. Een sangkoor zong hem een zegenbede toe. Het was een aangename ure. Het heeft dezen getrouwen bedienaar dien dag ook niet ontbroken aan stoffelijke bijlaken van belangstelling.

Stelle de Koning der Kerken hem nog totrijken zegen voor de kerk van Krommenie en geve Hij, da hem vergund zij nog vele jaren te mogen arbeiden in zijn wijngaard, totdat de ure aanreke, waarin ook tot hem zal gezegd worden: O, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten, ga in, in de vreugde Uws Heeren.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Gameren, N. Warmolts, te Neerlandbroek. — Hoogeveen, G. van Montfrans, te Oudekerk n.d. IJsel. — Terhorne (toez.), F. Mooi, te Trielt. — Giesdendam-Hardinxveld, J. H. Koster, te 't-Grevelduin. Capelle. — Vlissingen (vacu-wiljen, Da. Vermeeren, S. F. H. J. Berckelach van den Sprunck, te Puttersend.

AANGENOMEN: Foudgum en Raard, P. Beijer, te Rottevalle. — Heerlen (L.) (toez.) (2e predikantspl. standplaats Hoensbroek), W. J. Kan, te Terkerple (Fr.). — Rotterdam, B. J. C. Rijnders, te Doorn. — Kethel en G. A. den Hertog, cand. te Streefkerk. — Dedemsvaart, F. W. A. Korf Jr., te Hoogersmilde.

BEIDANK: Zevenhuizen (Z.-H.), G. Alers, te Goudriaan. — Blauwkapel, F. de Gidde, te Goedereede. — Benschop, N. van der Snek, te Ameide. — Montfoort, N. Warmolts, te Neerlandbroek. — Kolham (Gron.), J. L. G. Gregory, te Blokzijl.

Advertentiën.

Heden overleed na een anielijklijden, onze geliefde mede-Broeder
BARTEL JACOB BIJ DE VAATE,
in den onderdom van 74 jaren en 8 maanden. Ruim 40 jaren mocht hij onze Gemeente dienen in het ambt van ouderling.
De wetenschap, dat hij thans juist voor den Troon van het Lam, lenigt onze smart.
Namens den Kerkeraad,
Da. F. BRUINSMA, Praeses.
B. K. HASKER, Secre.
Schiedamsche, 24 November 1917.

L. G. WEISZ & Co.
Commissionairs in Effecten,
Keizersgracht
No. 166,
AMSTERDAM.

Mr. GROSHEIDE
ACCOUNTANT
(INSTITUUTSLID)
AMSTERDAM
(SINGEL 303, T. 1233 N.)

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen heden:

MODERNE LETTERKUNDE

WILLEM KLOOS
ALS LITERAIR-PROFET
LOUIS COUPERUS
ALS TYPE VAN DEN
MODERNEN MENSCH

DOOR

Dr. B. WIELENGA

Prijs f 1.50. Gebonden f 2.00

GANZEVOORT'S Orgelhandel

Diezerstraat 116, Zwolle.

Zoor groote keuze. Vraagt s. v. p. ons
Standard Orgel.

Hoortijke muziek. - Prachtige kasten.

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen de

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT

Genesheer-Directeur te Brno

Ben uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIJFDE DRUK** is verschenen. Door te gansche Chr. Pers dringende aanbevelen. Prijs f 2.25 in stempelband f 2.75.

Vraag uitvoerig prospectus.

KEUNING'S KINDEREN

KINDEREN IN VERSTAND EN IN BOOSHEID

Van menschen uit het Groningerland

door **P. KEUNING**

is verschenen.

Prijs van dit boek van bijna 300 bladzijden in kloof formaat, f 2.25; in typeerenden stempelband f 2.90.

Wie een boek verlangt dat boeiend, met talent geschreven is en geen vrucht van louter fantasie, bestelle (voor zichzelf of voor anderen) **KEUNING'S KINDEREN**.

Uitnemend geschikt voor geschenk!

H. J. SPRUIT. - Rijswijk (Z.-H.).

KEUNING'S KINDEREN

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen:

STOMME ZONDEN

Een waarachtig woord voor onze jongelieden door
JOHANNA BREEVOORT
met een inleidend woord
van Dr. A. DUPONT

PRIJS f 0.60

Onder, lees dit ernstig en tei geschreven boekje en geef het uw kinderen in handen.

Voor VERSPREIDING is te prijz: bij 25 ex. 40 cent, bij 50 ex. 35 cent, bij 100 ex. 30 cent.

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen heden:

TER HERDENKING DER HERVORMING - 1517-1917 -

DE HERVORMING EN ONS NATIONALE LEVEN

DOOR - **Dr. H. BAVINCK**

EN

DE BETEKENIS DER REFORMATIE INZONDERHEID VOOR DE KERK

DOOR - **Dr. H. H. KUYPER**

Prijs f 0.90

SIMOONS & Co.

Commissionairs in Effecten.
Amsterdam. Gravenstraat 4,
BAARN, Schoolstraat 55.

JUBILEUM - Dr. A. KUYPER

TER PERSE:

Nog Leven in den Band van Voorheen

DOOR **Dr. A. KUYPER.**

Uitgave van het Studentencorps aan de Vrije Universiteit met een inleidend woord van **Dr. T. FERWERDA** over **Dr. KUYPER** als Professor. —

Prijs f 1.—

Bestellingen alleen bij **A. RINGNALDA** Keizersgracht 162, Amsterdam.

Is verschenen bij J. H. KOK te Kampen:

IN DEN DAG DER - BENAUWDHEID -

MEDITATIËN VOOR ONZE KRAN-

KEN EN LIJDENDEN - DOOR

DS. J. J. KNAP Cz.

Prijs f 3.25.

In fraaien Stempelband f 3.90.

Bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereniging:

Aan Legaten:

van Mevr. H. van Hees Wed. J. Berkenbosch f 2500.

van Mevr. L. van Berkel Wed. W. Homes f 1000.

Aan Contributies:

door den heer A. Pijl uit Alblasdendam f 74.50;

uit N. Lekkerland f 40; uit Slidrecht f 8.50;

samen f 123.

door den heer J. Pol te Zwolle f 2; door den heer J. Sweep afz. uit Alkmaar f 56.50; uit Heilo f 7.50; samen f 64; door den heer P. van Vliet uit Axel f 75.50; uit Hoek f 4; uit Neuten f 20; uit Zaamslag f 54; uit Zuiddorpe f 1; samen f 154.50; door den heer P. de Haan te Nes (West Dongeradeel) f 123.25; door den heer P. Oudenaller te Wilnis f 4.50; door den heer A. J. Negberink uit Barchem f 3; uit Geesteren f 9.50; uit Gelselaar f 4; uit Laren f 41; uit Lochem f 6.50; samen f 72; door den heer S. Schoneveld te Rijnsburg f 28.50; van het Loc. com. Kralingen f 310.75; door Da. P. Nomes uit Fijnaart f 63; uit Heiningen f 17.50; uit Willemstad f 91; samen f 171.50; door den heer S. Bolman uit Britsum f 12.50; uit Goutum f 3; uit Hym f 1; uit Huisum f 102; uit Leeuwarden f 416; uit Sienas f 4; samen f 536; door den heer J. Doornhouwer te Amstelveen f 12; door den heer G. Perings uit Alboende f 15.50; uit Nigtevegt f 22; samen f 37.50; door het Locaal Comité's-Gravenhage te storting f 1000; door den heer J. Hoopers te Bedum f 61; door den heer D. Lyberse te Arnhem f 466; door den heer S. de Hoog te Zuidland f 57.90; door Da. F. Zaninge te Hoorn f 2; door den heer H. van Emmerik uit Hilversum f 275; uit 's-Graveland f 26; uit Ankeveen f 1; samen f 302; door den heer P. H. de Jong uit Engwier f 1; uit Wons f 23; uit Witmarsum f 19.75; uit Pingum f 4.50; samen f 48.25; door den heer J. van Ginsten te Kampen f 2.50; door Da. C. de Gooyer te Beunekom f 42; door den heer C. Hofland uit Oudewater f 39; uit Hoekkoop f 3.50; uit Hekendorp f 4; samen f 46.50; door den heer C. J. Sterk uit den Bommel f 9; uit Middeldharnis f 19.50; uit N. Tonge f 5; uit Ooldegenplaat f 9; uit Oude Tonge f 12; uit Sommeledijk f 7; uit Stad 17.50; samen f 79; door den heer J. Adriaanse uit Oostburg f 74; door Da. G. A. Langhout Gaastmeer f 27; door het Loc. Com. Amsterdam afz. f 282.25; en door den heer J. F. P. Weissen f 47.25; samen f 329.50; door den heer W. J. Camping Exmorra f 5.50; door den heer K. Visser Soerabaja f 135.

door Da. L. G. Goris te Zevenbergen f 24.50;

door den heer D. Rinkema te Aduard f 22.50;

door den heer J. D. de Vries uit Bergum f 23.50;

uit Eestrum f 1; uit Garip f 81.25; uit Giekerk f 2; uit Oenkerk f 2; uit Oostmerse f 14; uit Ripperkerk f 2; uit Suawoude f 8.50; uit Tietjerk f 3; uit Veenwouden f 2; uit Veenwoudsterwal f 7.50; samen f 150.75; door den heer L. Holwerda uit Adorp f 3; uit Sauwerd

De Groninger Brandwaarborg - Maatschappij.

HOOFDKANTOOR

GRONINGEN, O. Boteringestraat 72.

Speciale afdeeling voor H.H. Predikanten en Onderwijzers, voor Kerken en Scholen, alsmede voor leden van „Patrimonium“.

Begin December verschijnt de EERSTE aflevering van het Belangrijke werk:

De Kerkenordening

VAN

De Gereformeerde Kerken in Nederland

verklaard en toegelicht door

JOH. JANSEN v.d.M.

Schrijver van het bekende werk over „De Kerkelijke Tucht“

Deel I. Van de Diensten.

COMPLEET IN HOOGSTENS 15 AFLEVERINGEN à 50 CENTS.

Een onmisbaar boek voor het kerkelijk leven. Een boek voor kerkeraden, predikanten, studenten, ouderlingen, diakenen en belangstellende gemeentelieden

Iedere maand zal een aflevering verschijnen ter grootte van 3 vel (48 bladzijden) met duidelijke letter gedrukt op degelijk papier in royal format.

Allen die intekenen vóór het verschijnen van de derde aflevering ontvangen gratis een degelijke stempelband.

Men vrage het uitvoerige prospectus met inhoudsopgave bij zijn Boekhandelaar of bij den

Uitgever **E. J. BOSCH** Jbzn. te Nijverdal

LAGE PRIJZEN.

CALVIJN. De profetien van Ezechiel verklaard. Vroeger f 3.90, nu f 1.25 ing.

f 1.75 geb.

CALVIJN. De profetien van Hosea-Joel. Vroeger f 3.90, nu f 1.25 ing.

f 1.75 geb.

BIESTERVELD. De brief van Paulus aan de Colossensen verklaard. Vroeger f 5.—, nu f 1.25 ing.

f 1.75 geb.

Dere 3 werken samen f 3.25 ing.

f 4.75 geb.

Nijkurk (Seld.) J. POTHoven & Co.

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen heden:

DE LEEUW HEEFT GEBRULD

ACHT TIJDPREEKEN UIT DE PROFETIE VAN AMOS - DOOR

Dr. B. WIELENGA

v. d. m. te Amsterdam

Prijs f 1.25 — Geb. f 2.40

Een bundel Tijdpreeken van bijzondere betekenis en van aangrijpenden ernst.

Aangeboden:

100 4 % Patrimonium. Bod.

100 4 % Chr. School te Oapinge. "

100 4 % Geref. Kerk te Sloterdijk. "

100 4 % Geref. Scholen te Amsterdam. "

500 4 % Sonnevank. "

100 4 % Patrimonium. Offerte.

500 4 % Valdwijk. "

100 4 % Geref. Kerk Amsterdam. "

500 4 % Hoedardus. "

HELDERTS & Co.

AMSTERDAM Egaliteitsgracht 16.

Werken van Dr. J. J. Knap Cz.

DE LENDEN OMGORD

BIJBELSCH DAGBOEK

Met portret van den schrijver.

Gebonden in keurig geteekenden

Stempelband f 4.90

IN DE SCHUILPLAATS

EEN BUNDEL MEDITATIËN

— VOOR STILLE UREN —

Prijs gebonden in bijzonder mooien

symbolischen Stempelband f 3.90

GENADE EN VREDE

TWAAALFTAL PREDIKATIËN

— OVER VRIJE STOFFEN —

Prijs f 2.25.

Gebonden in Stempelband f 2.80

OP DEN DORSCHVLOER

OVERDENKINGEN VOOR

HET OORLOGSJAAR 1914

Prijs f 0.90. — Gebonden f 1.40

DE KERK

HET LEERSTUK DER KERK NAAR

DE GEREFORMEERDE BEGINSLEN

Prijs f 2.50 — Gebonden f 3.00

TER PERSE:

In den dag der benauwdheid

22 MEDITATIËN.

Uitgaven v. J. H. KOK te Kampen